

Onderzoek

Hein Verkade en Peter Spierenburg

In 1966 startte de huidige vereniging onder de naam 'Vogelwerkgroep Noordwijk'. Dit werd enkele jaren later voor een korte tijd gewijzigd in 'Vereniging voor Vogelbescherming Noordwijk' om tenslotte te komen tot de huidige veelomvattende naam 'Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk'. Na 45 jaar verscheen de naam 'Vogelwerkgroep' weer in 'de Strandloper', nu als één van de 17 afdelingen en werkgroepen die de vereniging inmiddels rijk is geworden. Met de educatieve werkgroep is het de grootste werkgroep binnen de huidige vereniging. Vogels zijn nog altijd de belangrijkste kurk waar de vereniging op draait. Vanaf het begin is onderzoek de rode draad in de activiteiten geweest. Daarnaast heeft alleen het onderzoek naar planten zich breed ontwikkeld. Het overige onderzoek naar bijv. paddenstoelen en korstmossen is door een kleine groep enthousiastelingen opgepakt. De basis voor deze bloemlezing over het natuuronderzoek in Noordwijk en omgeving vormen de publicaties in de Strandloper.

Broedvogels algemeen

In het eerste mededelingenblad uit 1966 wordt meteen de toon gezet. De Vogelwerkgroep Noordwijk kondigt aan, dat zij in het duingebied ten noorden van het dorp de broedvogelbevolking in kaart gaat brengen. Tot op de dag van vandaag verschijnt ieder jaar een uitgebreid verslag van de resultaten in de Strandloper. Het accent blijft in de eerste jaren vooral op de Noordduinen liggen. De vaste groep tellers was alleen op zaterdagmorgen actief. Rond tien verzamelden zij zich bij de keet in 'het vrije vak' om met een bak koffie alle nieuwtjes uit te wisselen. Mobieltjes bestonden nog niet. Rondom de keet broedden toen nog drie of vier paartjes Grauwe Klauwieren. Langzamerhand worden ook de landgoederen Nieuw-Leeuwenhorst en Offem bij de inventarisaties betrokken. De duinen worden steeds verder verkend en eind jaren zeventig wordt de sprong richting de Amsterdamse Waterleidingduinen gemaakt. Tot begin jaren tachtig werd volgens een zelf ontwikkelde methode geteld, die deels afkomstig was van de Haagse vogelclub, waarvan Noordwijk korte tijd een onderafdeling was. Zo had iedere groep in Nederland zijn eigen inventarisatiemethode en criteria waardoor de resultaten moeilijk te vergelijken waren. De komst van SOVON bracht daar verandering in. Voortaan zou overal volgens dezelfde BMP-standaardmethode worden geteld. Met wat gemor werd de methode ook in Noordwijk ingevoerd. Grote trekker hiervan was Dick Hoek, die jarenlang de broedvogelverslagen voor de Strandloper verzorgde. In zijn verslag eind jaren tachtig schrijft hij dat de populatie van de Tapuit in de Noordwijkse duinen zo'n

170-180 broedparen bedraagt. Reeds in 1998 uit Ees Aartse zijn bezorgdheid over de achteruitgang van de Tapuit onder de titel 'Goede vrienden kwamen niet terug.....'. Slechts 25 jaar later komt het totaal aantal broedgevallen in heel Nederland nauwelijks boven de 170-180 paartjes uit.....

De broedvogelinventarisaties worden jaarlijks door enkele tientallen vogelaars uitgevoerd. Begin jaren negentig neemt Rien Sluijs het stokje van Dick Hoek over. In die tijd verdubbelt het aantal Grasmussen en halveert het aantal Graspiepers in de duinen. Vanaf de eerste jaren van deze eeuw stelt Jan Jacobs de broedverslagen van de

25 mei 2013. Broedvogelinventarisatie in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Vlnr Leo Schaap, Jaap Deelder en George Hageman. Foto: Joost Bouwmeester

AWD samen. Het zwaartepunt van de inventarisaties is langzamerhand naar het noorden verschoven. Incidenteel worden andere terreinen geteld zoals Offem, Leeuwenhorst, de polders en de dorpen. Recentelijk wordt het Overbosch door een groepje Voorhouters o.l.v. Ineke Laroo geïnventariseerd.

Voor verschillende lokale en landelijke publicaties is het hele werkgebied van de vereniging meerdere keren door een grote groep vogelaars in kaart gebracht. Wanneer je over een lange periode de broedvogels telt in een vast gebied, dan kun je trends gaan onderscheiden. Je kunt bijvoorbeeld nagaan welk effect een landschappelijke verandering op de broedvogelsamenstelling heeft. Zo toont Leo Schaap aan dat het kappen van de Amerikaanse Vogelkers in de AWD een sterke terugval van het aantal struik-broedende vogels heeft veroorzaakt. In 1986 wordt een nieuwe dimensie aan de broedvogelbevolking van het dorp toegevoegd. Willem van der Niet ziet een paartje Scholeksters met een klein jong lopen op een plat dak aan de Egbert de Grootstraat. Sindsdien ontdekken steeds meer soorten de bebouwing als relatief veilige broedplaats. De komst van de Vos en de steeds maar uitbreidende bebouwing versnellen dit proces. Eind jaren negentig verbaast Jelle van Dijk zich over het feit dat in Katwijk overal meeuwen op daken broeden, maar dat dit in Noordwijk vooralsnog beperkt blijft tot de gebouwen van de Estec en de Willem van den Bergh.

Tegenwoordig broeden de meeuwen ook op de platte daken in Noordwijk. In 2003 ontdekte Peter Spierenburg veel broedende vogels op de immens grote gebouwen van bloemenveiling Flora in Rijnsburg. Vervolgens zijn ieder jaar de kolonies op de daken van Flora en bedrijventerrein 't Heen in Katwijk in kaart gebracht. Ondanks lokale bestrijding neemt hun aantal jaarlijks toe, met de Kleine Mantelmeeuw als snelste stijger. Naast meeuwen broeden er Visdiefjes, Scholeksters, Kieviten en Kleine Plevieren.

Broedvogelonderzoek naar één soort

Naast het tellen van alle soorten in een gebied kun je je ook beperken tot één soort. Het voordeel is dat het meestal meer nauwkeurige informatie oplevert, bijvoorbeeld over het type broedplaats. De eerste soort die in 1967 onder de loep werd genomen was de

Gierzwaluw! Na een oproep van Willem Baalbergen ging een groepje enthousiaste jeugdleden waaronder Willem van Duijn en Jaap Deelder op stap in de beide Noordwijken om rondvliegende én invliegende vogels te noteren. Exacte aantallen haalden het papier niet, maar het was duidelijk dat in de beide kernen veel Gierzwaluwen broedden. Begin jaren zeventig startte Jelle van Dijk een onderzoek naar het voorkomen van de Engelse Kwikstaart in de Bollenstreek. Het bleek van bovenregionale betekenis. De resultaten waren zo belangwekkend dat een uitgebreid verslag niet alleen 'de Strandloper' maar ook het landelijk verspreide blad 'Limosa' haalde. Tot op de dag van vandaag wordt regelmatig naar dit artikel verwezen. Jelle toonde aan dat de populatie destijds vele malen groter was dan werd vermoed, maar ook dat er in de bollenvelden rond Noordwijk en Noordwijkerhout meer Engelse, en richting Sassenheim en Lisse juist meer gewone Gele Kwikstaarten broedden. Tijdens zijn fietstochten noteerde hij 110 paartjes Engelse Kwikstaarten. In 2015 komt de gehele Nederlandse populatie nauwelijks boven de 10 paar uit!

Na een stilte van bijna twintig jaar wordt in de jaren negentig de draad weer opgepakt, met de Blauwe Reiger en jawel, weer met de Gierzwaluw. Jelle van Dijk geeft rond 1990 een overzicht van de ontwikkeling van de verschillende reigerkolonies in de Bollenstreek. De kolonie in Offem wordt jaarlijks door Hein Verkade geteld. De ontwikkeling van deze kolonie verloopt merkwaardig. De aantallen lopen terug en de paren verplaatsen zich steeds meer vanuit de Beuken richting het spaarzame naaldhout. Door zich hier te verstoppen proberen zij aan vervolging te ontkomen. Na een start in 1992 wordt in 1993 de hele broedpopulatie van de Gierzwaluw in Noordwijk-Binnen in kaart gebracht. Net als bij de Engelse Kwikstaart bleek de populatie veel groter dan gedacht. Dit onderzoek is vervolgens iedere vijf jaar herhaald en daarmee het

3 juli 2009. Het ringen van de jonge Gierzwaluwen trekt altijd veel belangstelling. Vlnr. Coby Passchier, Piet van Dijk en Rien Sluys. Foto: Hein Verkade

langstlopende onderzoek aan deze soort in Nederland geworden. De tellingen werden uitgevoerd door Annelies Marijnis, Ineke van Dijk, Jan Jacobs en Hein Verkade. Vele anderen, waaronder Anneke Swanen en Erwina Teunissen hielpen mee. In 2005 leverde de opgedane kennis een themanummer van de Strandloper op over de Gierzwaluw in Noordwijk. De tellers hadden de smaak te pakken want in 2010 en 2015 werd ook heel Noordwijk aan Zee op dezelfde wijze gekarteerd. Binnenkort worden de Noordwijkse resultaten landelijk onder de aandacht gebracht.

Naast de Gierzwaluw kunnen ook de echte zwaluwen op warme belangstelling van de onderzoekers rekenen. Ab Steenvoorden telde in 1992 en in 1993 alle bewoonde huiszwaluwnesten in ons werkgebied. Het aantal nam in die jaren toe van 87 tot 111 nesten. Later kwam ook de Boerenzwaluw in beeld. Vanaf 2009 tellen Rien Sluys en Hein Verkade alle bewoonde nesten in het noordelijk deel van de Zwitterpolder in Noordwijkerhout. Landelijk staat de soort onder druk, maar in de polder steeg het aantal nesten van 23 in 2009 tot 40 in 2015.

Ruim tien jaar geleden stond de Huismus plotseling in de spotlights. Een plaatsing op de Rode Lijst en het doodschieten van de 'domino mus' deden veel stof opwaaien. Verschillende tellers richtten hun aandacht op deze soort, Hein Verkade in Noordwijk-Binnen, Jelle van Dijk in Noordwijk aan Zee en in Noordwijkerhout en Peter Spierenburg in Katwijk-Noord. Drie opeenvolgende tellingen in Noordwijk-Binnen leverde een verrassend positief beeld op voor de Huismus. Tussen 2004 en 2014 verdubbelde de populatie. Tot op heden is het gissen naar oorzaken hiervoor. Misschien verdwijnt de Huismus in de toekomst wel weer van de Rode Lijst.

De mysterieuze Houtsnip heeft sinds kort alle aandacht van de vogelwerkgroep. Iedereen weet dat de soort in de

15 juni 2015 's avonds laat worden de resultaten van de eerste Houtsnippentelling in de AWD naast elkaar gelegd. Vlnr: Cor Matser, Jan Veefkind, Joost Bouwmeester, Gab de Croock en Annelies Marijnis. Daarachter Charlotte Matthijse en Ineke van Dijk.

Foto: Hein Verkade

duinen van de Amsterdamse Waterleiding broedt. Zijn lange territoriale baltsvluchten maken het zeer lastig om zelfs maar tot een grove schatting van het aantal broedparen te komen. Naar Brabants voorbeeld zijn op twee avonden in juni 2015 maar liefst 20 Noordwijkse vogelaars in het duin gaan posten. Zij noteerden nauwkeurig waar en wanneer er baltsende Houtsnippen langsvlogen. Het uitwerken van de berg gegevens blijkt lastiger dan gedacht, maar er komt vast een spannend resultaat uit tevoorschijn. Gezien het enthousiasme van de deelnemers wordt deze gezamenlijke aanpak in de toekomst herhaald.

Nestonderzoek

In de jaren zeventig en tachtig was het zoeken naar nesten niet vanzelfsprekend. In het verleden was dat juist populair en werden veel nesten door jeugd en jagers uitgehaald. Toen dit uit de mode raakte, duurde het een behoorlijke tijd voordat het (onder)zoeken van nesten weer breed werd aanvaard. Eén groep vormde hier een uitzondering op: de vogels die in nestkasten broeden. Deze kastjes moeten tenslotte gecontroleerd en schoongemaakt worden voor een volgend broedsel.

Ook in Noordwijk was dit onderzoek populair, vooral bij de jeugdclub onder leiding van Dick Passchier. Jarenlang trokken zij, gewapend met ladder en opschrijfboekje, door de bossen van Leeuwenhorst om alle nestkasten te controleren. Halverwege de jaren zeventig kwam de gemiddelde legselgrootte van de Koolmees op 8,0 en van de Pimpelmees op 10,3 eitjes. Dit komt mooi overeen met de resp. 8,4 en 10,9 eitjes die in die tijd bij onderzoek in Frankrijk werden gevonden (bron: Birds of the Western Palearctic). Nog leuker was de vondst van maar liefst 6 nestkastjes die door Ringmussen werden bewoond.

Deze soort komt tegenwoordig nauwelijks meer voor als broedvogel in ons onderzoeksgebied!

Enkele jaren geleden is een nestkastenproject gestart in de wijk Vinkeveld o.l.v. Jos Zonneveld. Hopelijk gaat dit in de toekomst nieuwe interessante gegevens opleveren. In 1977 broedden er maar liefst 3 paartjes Torenvalken in de toren van de Oude Jeroenskerk. Arie Cramer en Ees Aartse beklommen de toren zes keer om te zien hoe het de vogels verging. Zonder versterking volgden zij de valkjes die in de nissen broedden. Alle drie waren succesvol met resp. 4, 4 en 3 uitgevlogen jongen. Kom daar nog maar eens om in deze tijd! Je bent tegenwoordig al blij als je überhaupt een Torenvalk rond Noordwijk ziet. Leuk is de vermelding dat het laatste broedpaar pas startte, toen de jongen van het paartje Kauwen dat in de nis broedde, was uitgevlogen.

Na deze pioniers bleef het vele jaren stil rond het nestonderzoek. Rond het jaar 2000 plaatsten Jan Jacobs en Hein Verkade

nestkasten voor Gierzwaluwen aan hun huis en schuur.

D.m.v. glazen wandjes en IR camera's kon het hele broedproces worden gevolgd. Beiden publiceerden hierover in de Strandloper.

Inmiddels was SOVON het zgn. nestkaartproject gestart. Hierin kunnen de resultaten op gestandaardiseerde wijze worden verzameld en vergeleken. Zo wordt de nestplaats omschreven en de datum van het eerste ei, de legselgrootte en het uitvliegpercentage vastgelegd. Ook de Noordwijkse Gierzwaluwen kwamen in het bestand terecht en werden gebruikt voor landelijk onderzoek naar de soort.

Achteraf zijn de gegevens van de Torenvalken, die Arie en Ees 40 jaar geleden volgden, zo nauwkeurig dat zij met terugwerkende kracht alsnog in het nestkaartsysteem kunnen worden opgenomen. Dat is een mooi klusje voor de komende tijd.

13 augustus 2011. Rien Sluys telt via de 'zwaluwspiegel' het aantal eitjes in een Boerenzwaluwnest in de stal van de Fam. Wassenaar in Oud-Leeuwenhorst. Foto: Hein Verkade

Het nestkaartproject is ook leidend in het boerenzwaluwonderzoek in de Zwetterpolder. Vanaf 2010 worden jaarlijks alle nesten op boerderij 'de Halle' in het broedseizoen gevolgd. Veel vogels blijken twee legfels groot te brengen en de allersterksten zelfs drie. Het nestresultaat blijkt zich gemakkelijk te kunnen meten met het landelijk gemiddelde en komt daar soms zelfs ruim bovenuit. In 2016 en 2017 gaat deze kolonie meedraaien in een groot landelijk onderzoek vanuit de Radbouduniversiteit in Nijmegen. Zij zoeken naar de mogelijke verbanden tussen het gebruik van pesticiden in de tuinbouw en het broedsucces van de Boerenzwaluw. Het resultaat wordt met spanning afgewacht.....

Met het volgen van het eerste geslaagde broedgeval van de Oeverzwaluw in de Zwetterpolder, zijn alle zwaluwen onder de aandacht van de vogelonderzoekers gekomen. Het leverde niet alleen een nestkaart op voor deze soort, maar ook het nest zelf kon worden onderzocht, toen de hoop zand na het broedseizoen werd afgegraven. De nestpijp bleek maar liefst 76 cm. lang.

Op hetzelfde perceel van de familie van Eeden startten Peter Spierenburg, Rien Sluijs en Hein Verkade in 2015 met een nestonderzoek naar het broedsucces van de Gele Kwikstaart en de Veldleeuwerik in het bollenland. Steeds wordt vanuit het land gewezen op de slechte omstandigheden voor vogels in het bollenland, maar er is weinig interesse om dit daadwerkelijk te onderzoeken. De akkervogels hebben het zwaar in Nederland, maar wij zien dat de terugloop in de Bollenstreek minder dramatisch is dan elders en willen daarom weten wat er aan de hand is. Het vinden van de nesten blijkt niet eenvoudig, maar uiteindelijk lukt dit aardig. De eerste zeven nestkaarten zijn inmiddels ingevuld en de resultaten stemmen hoopvol, maar het is nog veel te vroeg om conclusies te trekken. Wordt de komende jaren vervolgd.

Trekvogels

Ook buiten het broedseizoen worden er vogels geteld rond Noordwijk en Noordwijkerhout. Reeds in 1966 werd gestart met het tellen van de najaarstrek op drie posten in de Noordoorden van de zeereep tot het binnenduin. Uiteindelijk bleef alleen de middelste post 'de Driehoek' over waar de actieve vogelaars na het broedseizoen te vinden waren. Verhitte politieke discussies overstemden de trekgeluidjes meer dan eens. Dan was het Jan Glasbergen die de groep weer bij de les hield. Hij was één van de weinigen die door had, dat een goede kennis van de trekgeluiden onmisbaar is om een goed overzicht te krijgen van het hele palet aan trekvogels. Na zijn overlijden was het helaas snel gedaan met de eens zo populaire trektelpost. Op 'de Puinhoop' in Katwijk was er juist veel aandacht voor geluidjes en silhouetten. Menig

Noordwijkse vogelaar heeft sindsdien zijn of haar weg naar Katwijk gevonden.....

Met de vogeltrek over zee liep het anders. In het begin van de jaren zeventig vestigde Jelle van Dijk de Noordwijkers op dit fenomeen. Het zeetrekten werd snel populair. Na enkele jaren werd in huize van Dijk de landelijke 'Club

Oktober 1986. Trektelpost 'De Driehoek' in de Noordoorden. Rechts oa Piet van der Luyt, Jan Glasbergen, Arie Cramer en Klaas Koning. Foto: Joanne van Sambeek

van Zeetrekwaarnemers' opgericht. Het leidde zelfs tot een themanummer over de zeetrek van het landelijke blad 'Limosa', dat grotendeels werd volgeschreven door Kees Camphuysen en Jelle. Daarnaast verschenen er regelmatig verslagen van Jelle, maar ook van Leen van Duijn en Ab Steenvoorden in de Strandloper. In de loop der jaren is van verschillende strandposten gebruik gemaakt om de zeevogeltrek te observeren. De eerste jaren waren dat de oude houten politiepost en de naastgelegen ZVN-post voor Huis ter Duin, daarna voor een korte tijd de oranje

23 juli 2011. Een volle zeetrekhut. Vlnr Jan Jacobs, Rien Sluys, Koene Vegter en Peter Spierenburg. Achter de telescoop geheel links zit Jelle van Dijk.

Foto: Joost Bouwmeester

NRB-post in de noord, om tenslotte definitief neer te strijken bij de Surfclub aan de Koningin Astridboulevard. Hier zijn inmiddels bijna drie eigen hutten versleten. Er is tot nu toe zo'n 11.000 uur over zee getuurd, waarvan Jelle het leeuwendeel voor zijn rekening nam. Alle tellingen worden, net als die van de Puinhoop, opgeslagen in de landelijke database van trektellen.nl. De berg aan gegevens die dit oplevert zegt op het eerste gezicht weinig. Toch zijn er met enige moeite mooie patronen uit te halen. In een recente Strandloper geeft Peter Spiereburg daar een prachtig voorbeeld van. In zijn altijd informatieve rubriek 'Vogelnieuws' laat hij zien dat er, ondanks grote jaarlijkse fluctuaties, een duidelijke, geleidelijke afname, in het aantal doortrekkende sterns tevoorschijn komt.

Water- en wintervogels

De belangstelling voor pleisterende vogels is wat later op gang gekomen dan die voor langstreckende groepen. De eerste aanwijzing hiervoor stamt uit 1976, toen Rob de Mooij een oproep deed om de vogels op het strand te gaan tellen. Er was kennelijk geen belangstelling voor want het bleef daarna stil rond dit onderwerp. Maar in diezelfde Strandloper staat óók een verslag van Rob van de eerste winter- en watervogeltelling in de polder Hogeweg. Hij zag er 1200

Goudplevieren, 50 Roeken en zelfs een Buizerd, toen nog een schaarse wintergast in onze omgeving. Een aantal jaren later pakten Ees Aartse en Rien Sluijs de tellingen in deze polder weer op. Hun gegevens speelden eind jaren tachtig een belangrijke rol bij de succesvolle bescherming van de weidse polder tegen de oprukkende Rijnsburgse kassen. Ondertussen gaf Jelle van Dijk een overzicht van de ongewoon grote groepen ganzen in de polders rond Noordwijk tijdens de strenge winter van 1979.

Vanaf de jaren tachtig werd een nieuwe vorm van onkruid- en insectenbestrijding in de Bollenstreek geïntroduceerd, het inunderen van percelen na het rooien van de bollen. Deze ondiepe plas-drasachtige gebiedjes bleken een grote aantrekkingskracht te hebben op overtrekkende steltlopers. Soorten als Zwarte Ruiter, Bosruiter en Grauwe Franjepoot, die vrijwel nooit aan de grond verschenen in onze streek, konden nu prachtig worden waargenomen. Er verschenen overzichten van de tellingen in de Strandloper, die door Ab Steenvoorden werden verzameld. Zeldzaamheden als Lachstern en Gestreepte Strandloper zorgden voor een toestroom van vogelaars uit alle streken van het land. In het begin van deze eeuw leek de populariteit van deze milieuvriendelijke bestrijding wat te temperen, maar recentelijk staan juist weer meer bollenlandjes onder water, met in 2015 als hoogtepunt een Morinelplevier, die enkele weken tussen de Goudplevieren langs de Rijnsburgerweg verbleef. Het zou mooi zijn, in navolging van Ab, weer eens aandacht

aan dit typische Bollenstreek-fenomeen te schenken in de Strandloper.

In 2009 werden onder winterse omstandigheden grote concentraties Houtsnippen ontdekt achter het Bollenbad in het Middengebied en in landgoed Offem. In de daaropvolgende winters herhaalde dit spektakel zich met een recordaantal van 106 vogels in het Middengebied op 12 januari 2010. Dit verschijnsel bleek zelfs van landelijke betekenis.

Eind jaren negentig werden in de winter maandelijks

10 februari 2008. Tijdens de koffie in hotel de Edelman aan de Koningin Astridboulevard na afloop van de Zeetelling wordt de aandacht afgeleid door een langsvliegende Jan van Gent. Met de klok mee: Annelies Marijnjs, Willem Baalbergen, Jan Jacobs, Hans van Stijn, Peter Spiereburg, Jelle van Dijk, Pel van Hattum en Mariska de Graaff.
foto: Hein Verkade

watervogeltellingen georganiseerd door de provincie Zuid-Holland. Later zijn alle provinciale tellingen onder één dak gebracht bij SOVON. In Noordwijk zijn sinds die tijd in veel gebieden alle watervogels geteld, waaronder het gehele strand van de Uitwating in Katwijk tot aan de provinciegrens, de AWD, de polders Hogeweg en Elsgeest, het Oosterduinsemeer en de vijver van Nieuw-Leeuwenhorst. Deze laatste wordt sinds 1997 zelfs wekelijks geteld door Hein Verkade. Deze lange reeks levert een opmerkelijke ontwikkeling op voor de Wilde Eend. In de beginjaren bedroeg het aandeel Wilde Eenden 65% van het totaal aantal waargenomen vogels. Het jaartotaal bleef sindsdien ongeveer gelijk, maar het percentage Wilde Eenden slonk tot slechts 7% in 2014. Tot nu toe is er alleen iets gepubliceerd over de vijver van Nieuw-Leeuwenhorst en over de vogels op het noorderstrand. Het is een uitdaging wat meer aandacht aan de watervogeltellingen te schenken in de komende periode.

De vogels op zee bleven lang buiten de aandacht van de watervogeltellers. Daar kwam zo'n tien jaar geleden verandering in door het organiseren van een breed opgezette 'zeetelling'. Tien tellers, verdeeld over 5 groepjes, telden tegelijkertijd alle in zee zwemmende vogels vanuit de zeereep. Dit leverde verrassende aantallen op. Zo werden er op 22 januari 2006 bijna 18.000 Futen geteld! Dat was in één klap ruim de helft van het totaal in Nederland getelde Futen. Helaas bleef het bij drie tellingen. Het probleem bleek de afhankelijkheid

10 februari 2008. Dick Passchier in actie tijdens de zeetelling in de zeereep bij Langevelderslag. Foto: Hein Verkade

van het weer. Meerdere malen moest de telling worden uitgesteld omdat het te hard woei of er te hoge golven waren. Daardoor waren er op het juiste moment te weinig mensen beschikbaar. Gelukkig worden de zeevogels sindsdien wel meegenomen tijdens de reguliere watervogeltellingen.

Tot slot nog een groep wintervogels die hierboven nog niet in beeld is geweest, de zangvogels. Een typische maar zeer onregelmatige wintergast die in het dorp neerstrijkt, is de Pestvogel. Deze prachtige soort die zich meestal mooi laat bekijken, is na de laatste grote invasie in 1996 beschreven door Ab Steenvoorden. Hij legde nauwkeurig de aantallen, de favoriete plekken in het dorp en de verblijfsduur vast.

Van meer recente datum is de populaire tuintelling die iedere winter door Vogelbescherming Nederland wordt georganiseerd. De deelname in Noordwijk behoort tot de hoogste in heel Nederland. Jelle van Dijk verzamelt de gegevens en publiceert er over in de Strandloper. De tuin van Jan Veeffkind in het Breloftpark is het meest soortenrijk, maar de hoogste aantallen Huismussen zijn bij Jos Zonneveld in het Vinkeveld te vinden.

Overig vogelonderzoek

Er zijn enkele onderzoeken die onder geen enkel eerder genoemd kopje passen.

Reeds in de jaren zestig doen Dick Hoek en Dick Passchier een poging de samenstelling van mezen groepen in de winter te achterhalen. Zij zochten uit welke soorten wél en welke juist niet samen optrekken. Er bleek een verschil tussen de groepen in de Noordduinen en in Nieuw-Leeuwenhorst te bestaan. In een tweede verslag bleken de Koolmees en de Boomkruiper het meest samen in groepen voor te komen. Interessant onderzoek dat best eens op herhaling kan in deze tijd.

In de begintijd van de vereniging wordt nog meer opmerkelijk onderzoek gedaan. Hans van der Linden loopt iedere winter een traject van vier kilometer over het strand op zoek naar dode vogels. Om dubbel tellingen te voorkomen merkt hij 100 kadavers met een koperdraadje. Slechts één van die vogels werd later teruggevonden. Alken en Zeekoeten vond hij het meest, meestal met olieervuiling.

Daarnaast pluist Wim van Duijn rond 1970 meer dan 500 ballen van Ransuilen uit en vindt daarin de resten van 923 prooidieren. In de zomer zijn dit vooral muizen en ook mestkevers. In de winter worden meer vogelresten dan muizen gevonden. Als bijvangst worden vijf ringetjes opgestuurd naar het Vogeltrekstation. Wim maakte een mooie showkast met vele botjes, welke hij sorteerde en van tekst voorzag. Deze kast wordt tegenwoordig nog steeds gebruikt door de jeugdclub. Het is een handig hulpmiddel om de botjes tijdens het nog immer populaire uilenballen pluizen op naam te brengen.

Ruim 40 jaar later onderzoeken Jan Jacobs en Wim Kuijper braakballen van Blauwe Reigers die jaren daarvoor werden verzameld bij een slaapplek op Sancta Maria. Favoriete prooien van de reigers bleken Veenmollen, Grote spinnende watertorren en Geelgerande waterkevers.

Halverwege de jaren tachtig werden enkele duizenden jonge Zilvermeeuwen van kleurringen voorzien in alle grote Nederlandse kustkolonies. René Wanders ringde de vogels in de kolonie van Wassenaar, die toen nog meer dan 3000 paartjes telde. De Vos ruimde daarna de kolonie op en een klein deel van de vogels verhuisde richting de daken in Leiden. Jo Rampen en Hein Verkade lazen vele duizenden ringen af rond de Uitwatering van Katwijk en op het strand van Noordwijk. Toen duidelijk werd dat meeuwen ook in de winter heel trouw kunnen zijn aan een klein stukje strand werd er een artikel aan gewijd: 'Iedere meeuw zijn eigen strandpaal.....'.

Het kleurringen van vogels ging verder en ook andere soorten als de bekende Drieteenstrandloper werden hiermee opgetuigd. Dit bracht de Noordwijkers in contact met Jeroen Reneerkens, dé drieteenonderzoeker in Nederland. Noordwijk kreeg zelfs een plaats in zijn onderzoek naar de voedselbeschikbaarheid voor de vogels en de mate van verstoring door recreanten. Student Lars Gaedicke vond voor een paar maanden gastvrij onderdak bij Jan en Lutgarde in de Prins Bernhardstraat.

De mooiste waarneming tot nu toe is een Drieteenstrandloper die als nestjong in augustus door Jeroen in Noordoost Groenland werd geringd en twee maanden later op het Noordwijkse strand dribbelde.

Planten

De eerste zeven jaar is alle aandacht uitsluitend op vogels gericht. In 1973, het jaar waarin de vereniging het eerste boek over de vogels uitgeeft, brengt Ees Aartse daar verandering in. Hij schrijft een uitgebreid artikel in de Strandloper over de plantengroei in de wegbermen langs de Duinweg en de Nieuwe Zeeweg. De plantenrijkdom blijkt enorm, met 185 soorten langs de Duinweg en 136 langs de Nieuwe Zeeweg. Een jaar later is het opnieuw Ees, die de planten in de Noordduinen rond het kantoor van Staatsbosbeheer en de orchideeën in Noordwijk inventariseert.

In 1977 wordt het plantenonderzoek breed opgepakt. Ees stort zich op de Keverorchis en vindt maar liefst 150-200 planten op verschillende groeiplaatsen. Er verschijnt ook een verslag over de plantensuccessie op het terrein van het voormalige Golfbad. En last but not least blijkt de vereniging na tien jaar geen uitsluitend mannenbolwerk te

zijn! Annie van den Oever en Coby van Dijk inventariseren terreintjes langs de van Panhuysstraat en in het Duinpark, waar de variatie in plantengroei alweer verrassend rijk is.

In de volgende 15 jaren zijn het steeds Ees en Dick die regelmatig verslag doen van de plantenvondsten rond Noordwijk en de ontwikkelingen op het golfbadterrein. Het overzicht van de nieuwe plantenvondsten wordt in de

januari 2015 actiefoto van Jelle van Dijk plantenonderzoek
foto: George Hageman

jaren negentig overgenomen door Jelle van Dijk en Martien de Graaf. Na het overlijden van Martien in mei 2015 zet Jelle deze traditie alleen voort. Ook de ontwikkelingen in het voormalige golfbad verschijnen tot halverwege de jaren tachtig in de Strandloper, waarna het stillietjes van het toneel verdwijnt. Het zou leuk zijn wanneer dit weer eens opgepakt zou worden. De verschillen met 30 jaar geleden zullen waarschijnlijk groot zijn.

Ees Aartse gaat ingewikkelde determinaties niet uit de weg. Hij brengt het verschil tussen de Gewone Eikvaren en de Brede Eikvaren voor het voetlicht en komt tot de conclusie dat beide soorten rond Noordwijk voorkomen waaronder ook hybride vormen.

Wim Kuijper is een groot kenner van pollen en zaden in Nederland. Daarnaast is hij een liefhebber van alles wat in het water groeit en bloeit. Hij besteedde 20 jaar geleden in 4 artikelen in de Strandloper ruim aandacht aan de waterplanten van de Bollenstreek.

De typische kustvegetatie heeft de bijzondere aandacht van Jelle. In de jaren negentig gaat zijn belangstelling vooral uit naar de planten rond de Uitwatering in Katwijk. Na de kustversterking in Noordwijk is hij er als de kippen bij om de boeiende ontwikkeling van pioniervegetatie te volgen. Hij is vast van plan dit onderzoek de komende jaren voort te zetten.

Vlinders, libellen, padden(stoelen), zoogdieren enz.

Natuuronderzoek houdt niet op bij vogels en planten. Toch zijn andere aspecten tot nog toe niet echt uit de verf gekomen binnen onze vereniging. Dat wil niet direct zeggen dat hieraan geen aandacht wordt besteed binnen het werkgebied van de club. Het eerste onderwerp dat niet

over vogels of planten gaat is een oproep. In 1979 vraagt Wim Kuijper medewerking en informatie over slakken en mossels in onze omgeving. Kennelijk leverde dit weinig op want daarna komt dit onderwerp niet meer terug. Toch heeft de waterfauna hem zeker niet losgelaten en heeft hij er via andere wegen over gepubliceerd.

Ook het onderwerp zoogdieren is nauwelijks van de grond gekomen. Na een oproep en een historisch overzicht in de Strandloper in 1983 door Dick Hoek, bleef het vervolgens stil. Maar buiten de schijnwerpers worden bijvoorbeeld wel vleermuizen geïnventariseerd door o.a. Bart Noort. Het zou leuk zijn als we daar in de toekomst eens wat over kunnen lezen in de Strandloper. Ook vlinders en libellen kunnen rekenen op ruime belangstelling binnen de club. Het zijn vooral Casper Zuyderduyn en Jaap Eisenga die zich hierin verdiepen. Jelle van Dijk en Joop Kortselius brengen de mossen en korstmossen in kaart.

De strandwacht Katwijk-Noordwijk heeft sinds 1977, met een korte onderbreking rond 1990, een indrukwekkende reeks gegevens opgeleverd over alles wat op het strand is aangespoeld. Trekkers van dit project zijn Wim Kuijper, Ellen van der Niet en Petra Sonius.

Soms komt onderzoek uit onverwachte hoek, zoals een beschermingsactiviteit. Na jarenlang padden redden en tellen langs de Vogelaardreef en de Kapelleboslaan zet, Jan Jacobs in 2001 het aantal overgezette padden af tegen de weergegevens. Wat blijkt: padden gaan in het voorjaar massaal op stap wanneer het 8 graden of warmer is en dan het liefst in combinatie met regenval.

Lutgarde Roelandt op stap met de jeugdclub.

Lutgarde Roelandt vormde de spil in het paddenstoelenonderzoek. Samen met een vast groepje werd maandelijks een terrein minutieus onderzocht op de aanwezigheid van alle zwammen. Tot twee keer toe werden indrukwekkende lijsten met soms sprookjesachtige namen in de Strandloper afgedrukt. Als leek denk je dan al gauw aan rood met witte stippen, maar in werkelijkheid blijken de meeste soorten niet groter dan een speldenknop.

Boeken

Vijftig jaar onderzoek levert een schat aan gegevens op. Op gezette tijden heb je als vereniging de behoefte alles boven tafel te krijgen en te ordenen. De kiem voor de uitgave van een boek is hiermee gelegd. Logischerwijs waren de vogels het eerste onderwerp. Reeds in 1973 zag het eerst boek onder de naam 'De vogels van Noordwijk' het daglicht. Wim Baalbergen stuurde het geheel aan. Er werd besloten het boek aan alle leden toe te sturen met het verzoek drie gulden over te maken of het gewoon terug te sturen. Het was een andere tijd.....

Vijf jaar later verscheen 'De flora van Noordwijk'. De teksten kwam voor rekening van Dick Hoek, Ees Aartse, Kees Verweij en Jelle van Dijk. Deze uitgave was net als die over de vogels in zwart-wit met veel handgetekende plaatjes en grafieken.

In 1989 gingen de vogels in de herhaling met de 'Vogels van Noordwijk en omstreken'. Onder leiding van Jelle van Dijk en Dick Hoek werd de toegenomen kennis in een groter gebied beschreven.

Net als in de vorige ronde was vijf jaar later de flora weer aan de beurt, samengesteld door een zestal schrijvers. Bijzonder was de vijfde uitgave, de 'Natuurgids voor de Duin- en Bollenstreek', waarin de natuur over haar volle breedte aan bod komt. Dit boek dekt de naam van onze vereniging het meest en veel onderbelichte onderwerpen komen er aan bod. Vooral de inbreng van Wim Kuijper en Joop Kortselius was hiervoor van groot belang.

Het onderzoek aan vogels werd breed voortgezet. De kroon op het werk verscheen in 2011; 'Tussen tulpen en de zee'. Op professionele wijze schrijven Jelle van Dijk, Peter Spierenburg en Hans van Stijn een lijvig boekwerk over het vogelonderzoek in de westelijke Bollenstreek. Het werd in de Nederlandse vogelwereld met grote waardering ontvangen.

Blijft het hier bij? Vast niet, want er wordt nog steeds druk geteld en onderzocht. Op naar de volgende 50 jaar!

13 juni 2008. Jelle van Dijk Ridder in de orde van Oranje Nassau in het Jan Verwey Natuurcentrum aan de Duinweg voor zijn inzet voor de vereniging en daarbuiten.

Hij wordt geflankeerd door burgemeester Harry Groen en Coby van Dijk.

Foto: Hein Verkade